

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA NNE

015/2

ELIMU YA DINI YA KIISLAMU 2

(For Both School and Private Candidates)

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2008

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B, C na D zenye jumla ya maswali kumi na mbili.
2. Jibu maswali manne, swali moja kutoka kila sehemu
3. Kila swali lina alama 25.

maktaba.tetea.org

1. Toa mafunzo sita (6) yatokanayo na suratudh-Dhuha (93:1-11).

Suratudh-Dhuha ni sura inayompa matumaini Mtume Muhammad (s.a.w) na waumini wote, hasa wakati wa changamoto. Inaelezea namna Mwenyezi Mungu huonyesha huruma zake kwa waja wake. Mafunzo yanayotokana na sura hii ni kama ifuatavyo:

i. Mwenyezi Mungu hamwachi mja wake. Katika aya za mwanzo, Mwenyezi Mungu anamwambia Mtume Muhammad (s.a.w) kuwa hakumuacha na wala hana chuki naye. Hili linaonyesha kwamba hata katika changamoto kubwa, Mwenyezi Mungu yupo karibu na waja wake.

ii. Neema za Mwenyezi Mungu hazikomi. Mwenyezi Mungu anamkumbusha Mtume wake kuwa mwisho wake utakuwa bora kuliko mwanzo wake, akimaanisha neema zaidi zitakuja. Hili linawafundisha waumini kuwa wavumilivu kwani hali za maisha hubadilika.

iii. Mwenyezi Mungu ndiye anayemsaidia mja wake. Mwenyezi Mungu anakumbusha namna alivyomsaidia Mtume Muhammad (s.a.w) tangu akiwa yatima hadi akawa na msaada wa kipekee. Hili linafundisha waumini kuwa Mwenyezi Mungu huwa msaada kwao katika nyakati za dhiki.

iv. Wajibu wa kuwasaidia mayatima. Katika sura hii, Mwenyezi Mungu anasisitiza umuhimu wa kuwatendea wema mayatima na kuwasaidia badala ya kuwadharau. Hii ni amri muhimu ya kijamii inayosisitiza huruma na haki.

v. Wajibu wa kushukuru neema za Mwenyezi Mungu. Waumini wanahimizwa kuitangaza na kutumia neema walizopewa kwa ajili ya wema na si kwa kujivuna. Hili linahimiza moyo wa shukrani kwa Mwenyezi Mungu.

vi. Matatizo hayadumu milele. Aya za mwisho zinaonyesha kuwa changamoto ni za muda tu, na baada ya shida kuna wepesi. Hii inawatia moyo waumini kuwa wavumilivu kwa kutambua kuwa kila jaribu lina mwisho.

2. Salman Rushdie katika kitabu chake cha “Satanic Verses” amedai kuwa Qur'an ni aya za shetani. Kwa kurejea Qur'an yenyewe chambua udhaifu wa dai hili.

Dai la Salman Rushdie kwamba Qur'an ina "aya za shetani" linapingana waziwazi na mafundisho ya Kiislamu. Qur'an inasisitiza kwamba ni neno la Mwenyezi Mungu lisilo na dosari wala kasoro. Udhaifu wa dai hili unaweza kuelezewa kwa hoja zifuatazo:

i. Qur'an inalindwa na Mwenyezi Mungu. Katika Surah Al-Hijr (15:9), Mwenyezi Mungu anasema kwamba Yeye Mwenyewe amehifadhi Qur'an dhidi ya upotoshaji. Hili linaondoa uwezekano wa kuingizwa maneno ya shetani.

ii. Uhakika wa kihistoria wa Qur'an. Qur'an iliandikwa na kuhifadhiwa kwa kukaririwa na maswahaba wa Mtume Muhammad (s.a.w) wakati wa uhai wake. Hii inamaanisha kuwa hakukuwa na nafasi ya kubadilishwa.

iii. Masahihisho kutoka kwa Mtume Muhammad. Mtume Muhammad (s.a.w) alihakikisha kila aya aliyoteremshiwa inarekodiwa kwa usahihi na kusomwa mara kwa mara. Hivyo, dai kwamba aya fulani zilitoka kwa shetani si sahihi.

iv. Madhumuni ya kitabu cha Rushdie. Kitabu chake kinaonyesha wazi kuwa kilikusudiwa kuchochea hisia na chuki dhidi ya Uislamu, badala ya kutoa hoja za kweli za kihistoria au kiroho.

v. Maneno ya Mwenyezi Mungu hayawezi kupingwa. Qur'an yenyewe inasema kwamba hakuna mtu anayeweza kuleta kitu cha mfano wake (Surah Al-Baqarah 2:23). Hili linathibitisha kuwa Qur'an ni neno la kiungu, si la kibinadamu au kishetani.

3. Andika tafsiri ya suratul-Kauthar (108:1-3) kisha chambua mafunzo yatokanayo na sura hii.

Tafsiri ya suratul-Kauthar ni:

- Hakika tumekupa (neema kubwa ya) Kauthar.
- Basi sali kwa ajili ya Mola wako Mlezi, na uchinje.
- Hakika adui yako ndiye atakayekatika.

Mafunzo muhimu yanayopatikana kutoka katika sura hii ni:

i. Neema ya Kauthar. Aya ya kwanza inaelezea neema ya kipekee aliyotunukiwa Mtume Muhammad (s.a.w), ambayo ni chemchemi ya Kauthar katika Pepo. Hii inathibitisha upendeleo wa kipekee wa Mtume na umuhimu wa ibada katika maisha ya waumini.

ii. Wajibu wa ibada. Aya ya pili inasisitiza umuhimu wa kumshukuru Mwenyezi Mungu kupitia sala na dhabihu. Hili linaonyesha kuwa shukrani kwa neema za Mwenyezi Mungu ni sehemu muhimu ya maisha ya Kiislamu.

iii. Adui wa haki atashindwa. Aya ya tatu inatabiri kushindwa kwa maadui wa Mtume Muhammad (s.a.w). Hii inatoa faraja kwa waumini kwamba haki siku zote itashinda dhidi ya batili.

iv. Kujiamini kwa waumini. Mafunzo ya sura hii yanawatia moyo waumini kuwa imara katika imani yao kwani neema na ushindi viko upande wa haki.

v. Ushindi wa mwisho wa haki. Hili linakumbusha waumini kuwa wapinzani wa haki hawana nafasi ya kushinda mbele ya mipango ya Mwenyezi Mungu.

4. "Muhammad si baba wa yeyote katika wanaume wenu, bali yeye ni Mtume wa Mungu na mwishilio wa Mitume..." (33:40). Kwa nini hapana haja ya kuja mtume mwingine baada ya Mtume Muhammad (s.a.w)?

Aya hii inasisitiza kwamba Mtume Muhammad (s.a.w) ndiye Mtume wa mwisho aliyeletwa kwa binadamu, na hakuna hitaji la kuja mtume mwingine. Sababu zinazothibitisha hili ni kama ifuatavyo:

i. Ujumbe wa Qur'an ni wa mwisho na wa milele. Qur'an imekamiliwa na inalenga binadamu wote bila kujali muda au eneo. Ujumbe huu wa mwisho unatosheleza mahitaji yote ya maisha ya kiroho na kijamii.

ii. Qur'an inalindwa na Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu ametangaza kuwa atailinda Qur'an dhidi ya upotoshaji au mabadiliko (15:9). Hii inaondoa hitaji la kuja kwa mtume mwingine wa kusahihisha au kuboresha ujumbe wa Mungu.

iii. Mafundisho ya Mtume Muhammad yanatosheleza kila hali. Mtume Muhammad (s.a.w) alileta mafundisho yaliyoenea katika nyanja zote za maisha ya binadamu. Mafundisho yake ni mwongozo kamili kwa binadamu wa kila wakati.

iv. Mwisho wa utume unahimiza uwajibikaji. Ujumbe wa mwisho unawawezesha waumini kuchukua jukumu la kusambaza na kuendeleza dini bila kutegemea kuja kwa mtume mwingine.

v. Uthibitisho wa kihistoria. Historia inaonyesha kuwa hakuna mtu aliyewahi kuleta ujumbe unaofanana na Qur'an au mafundisho ya Mtume Muhammad (s.a.w). Hii inasisitiza upekee na ukamilifu wa ujumbe wake.

vi. Mchango wa Sunna. Sunna za Mtume Muhammad (s.a.w) ni nyongeza muhimu kwa Qur'an. Pamoja, hizi mbili zinatoa mwongozo wa kina kwa maisha ya waumini, zikiondoa hitaji la uongozi mpya wa kiroho.

5. "Na katika ardhi zipo alama namna kwa namna za kuonesha kuwepo kwa Mwenyezi Mungu kwa wenye yakini. Na katika nafsi zenu (pia zimo alama hizo). Je! Hamuwoni?" (51:20-21). Toa dalili nane (8) kuonesha kuwepo kwa Allah (s.w) kutokana na nafsi ya mwanadamu.

Aya hii inatoa changamoto ya kufikiria kuhusu uumbaji wa mwanadamu na mazingira yake kama dalili za uwepo wa Mwenyezi Mungu. Dalili zinazopatikana kutoka kwa nafsi ya mwanadamu ni:

i. Uumbaji wa kipekee wa mwili wa mwanadamu. Mfumo wa mwili wa mwanadamu, kama vile kazi ya viungo mbalimbali, ni ushahidi wa hekima na uwezo wa kiungu.

ii. Akili na uwezo wa kufikiri. Mwanadamu amepewa akili ya kipekee inayomwezesha kutafakari na kuunda, ambayo haijakosekana kwa viumbe wengine.

iii. Mfumo wa hisia na maadili. Mwanadamu ana uwezo wa kuhisi maumivu, furaha, na huruma, ambao unathibitisha uwepo wa nguvu ya juu inayosimamia.

iv. Mfumo wa uzazi. Uwezo wa kuzaliana na kurithi sifa za kizazi unathibitisha mpango makini wa uumbaji wa Mungu.

v. Mfumo wa kinga ya mwili. Mwili wa mwanadamu una uwezo wa kujikinga dhidi ya magonjwa, unaonyesha upendo wa Mwenyezi Mungu kwa waja wake.

vi. Utambuzi wa maadili mema na mabaya. Hali ya mwanadamu ya kutambua haki na batili ni dalili ya mwongozo wa kiroho kutoka kwa Mungu.

vii. Moyo wa kumshukuru Mwenyezi Mungu. Mwanadamu anapojiona dhaifu, humgeukia Mwenyezi Mungu, akithibitisha kuwa ndani yake kuna utambuzi wa uungu.

viii. Maisha na kifo. Mwanadamu hana mamlaka juu ya uhai wake au kifo chake, jambo linaloonesha kwamba nguvu ya Mungu iko juu ya kila kitu.

6. Nini maana ya kuamini Qadar ya Allah (s.w) katika mchakato wa maisha ya kila siku?

Kuamini Qadar ya Allah (s.w) ni kuamini kuwa Mwenyezi Mungu amepanga kila kitu kitakachotokea katika maisha ya binadamu. Hii haimaanishi kwamba binadamu hana hiari, bali kwamba Mwenyezi Mungu ana ujuzi wa mapema wa kila jambo. Maana yake ni kama ifuatavyo:

i. Kila jambo lina mipango ya Mungu. Mambo yote katika maisha yanatokea kwa mpango wa Mwenyezi Mungu, ikiwa ni mazuri au mabaya.

ii. Subira na uvumilivu. Waumini wanahimizwa kuwa wavumilivu wanapokutana na changamoto, kwani ni sehemu ya mpango wa Mungu.

iii. Shukrani kwa neema. Waumini wanapaswa kushukuru kwa kila neema wanayopokea kwani ni sehemu ya baraka za Mwenyezi Mungu.

iv. Kuepuka kujivuna. Kuamini Qadar kunamfundisha mtu kutojivuna kwa mafanikio yake, kwani yote yanatoka kwa Mwenyezi Mungu.

v. Kuweka juhudi na kumuamini Mungu. Ingawa kila kitu kimepangwa, waumini wanahimizwa kuweka juhudi na kumuamini Mwenyezi Mungu kwa matokeo.

vi. Kupunguza hofu na wasiwasi. Kuamini Qadar kunampa waumini amani ya akili kwamba kila kitu kiko mikononi mwa Mwenyezi Mungu.

7. Amina amefariki na kuacha wafuatao: (a) Mume wake (b) Mtoto mmoja wa kiume (c) Watoto wawili wa kike (d) Dada wawili wa kwa mama na baba. Hakuwa na deni bali aliusia $\frac{1}{4}$ ya mali yake iolewe sadaka kwa ajili ya kujenga shule ya Kiislamu. Kwa kuzingatia mafungu, gawa urithi kwa wahusika ukitoa maelezo kwanini kila mmoja anastahiki kupata fungu hilo.

Urithi wa Amina umegawanyika kwa kuzingatia sheria za Kiislamu ambazo zinahusisha mafungu yafuatayo:

i. Mume wake atapewa $\frac{1}{4}$ ya mali iliyoachwa kwa kuwa marehemu hakuwa na watoto kabla ya sehemu nyingine kugawiwa. Hii ni kwa mujibu wa Qur'an (4:12), ambapo mume hupokea $\frac{1}{4}$ iwapo marehemu ameacha watoto.

ii. Mtoto wa kiume atapewa sehemu mbili ya kila sehemu anayopata mtoto wa kike, kwa kuwa katika Uislamu mwanamume hupokea mara mbili ya sehemu ya mwanamke (4:11). Hii ni kwa sababu ya jukumu lake la kifamilia.

iii. Watoto wawili wa kike watagawana $\frac{2}{3}$ ya urithi, wakigawana sehemu sawa kutoka kwa sehemu iliyobaki baada ya mafungu mengine kugawanywa. Mafungu haya yametajwa katika Qur'an (4:11).

iv. Dada wawili wa kwa mama na baba ikiwa mali itabaki baada ya kugawa kwa mume, watoto, na sadaka, dada wa kwa mama na baba wanapewa sehemu zao kwa mujibu wa Qur'an (4:176). Wote wanastahiki kugawana mali iliyoachwa kwa usawa.

v. $\frac{1}{4}$ ya mali iolewe sadaka. Hii ni wosia wa marehemu na inapaswa kutekelezwa kabla ya kugawa mali kwa warithi, kwa kuwa sadaka ni sehemu muhimu ya matakwa ya marehemu.

Kwa msingi huu, mali itagawiwa kwa uwiano na haki kwa kila mmoja.

8. Ainisha lengo la Hija kisha eleza kwa nini wengi hawafikii lengo hilo.

Lengo la Hija ni kumcha Mwenyezi Mungu, kusafisha roho, na kufanikisha utiifu wa hali ya juu kwa kutekeleza ibada aliyoamrisha. Hija pia inalenga kuimarisha mshikamano wa Kiislamu na kudhihirisha usawa wa wanadamu mbele ya Mungu.

Sababu kwa nini wengi hawafikii lengo hili ni:

i. Ukosefu wa nia safi. Baadhi ya watu hushiriki Hija kwa malengo ya kibinafsi kama kupata sifa badala ya kumcha Mungu.

ii. Ukosefu wa maarifa ya ibada. Wengine hawaelewi kwa kina maana na sheria za Hija, hivyo wanashindwa kufuata ibada kwa usahihi.

iii. Kushindwa kujitahidi kiroho. Hija inahitaji juhudi kubwa ya kiroho, na wengine hushindwa kufikia kiwango hiki.

iv. Kujishughulisha na masuala ya kidunia. Wengi hujishughulisha zaidi na masuala ya kibiashara au ya kijamii wakati wa Hija, hivyo kupoteza malengo ya ibada.

v. Kukosa mtazamo wa muda mrefu. Hija inapaswa kuwa na athari ya kudumu kwa maisha ya muumini, lakini baadhi ya watu huendelea na maisha bila mabadiliko.

9. "... Mwenyezi Mungu anakutakieni yaliyo mepesi wala hatutakieni yaliyo mazito..." (2:185). Kwa kuzingatia aya hii onyesha namna Allah (s.w) alivyorahisisha swala kwa mgonjwa na msafiri.

Katika aya hii, Mwenyezi Mungu anaeleza kwamba dini ya Kiislamu ni rahisi na inalenga kuwaepusha waumini na ugumu. Hili linaonekana wazi kupitia namna swala imerahisishwa kwa mgonjwa na msafiri:

i. Kupunguza idadi ya rakaa kwa msafiri. Msafiri anaruhusiwa kuswali rakaa mbili badala ya nne katika swala za adhuhuri, alasiri, na isha, ili kumpunguzia mzigo wa ibada katika safari yake.

ii. Kuwezesha kuswali kwa ishara kwa mgonjwa. Mgonjwa ambaye hawezi kusimama anaweza kuswali kwa kukaa au kwa ishara ya kichwa, kulingana na uwezo wake. Hii ni kwa sababu Uislamu unazingatia hali ya kila mtu.

iii. Kuruhusu swala kuunganishwa. Msafiri anaruhusiwa kuunganisha swala mbili, kama vile adhuhuri na alasiri, ili kurahisisha utekelezaji wa ibada wakati wa safari.

iv. Kuruhusu qasr kwa muda mrefu. Mtu ambaye yuko safarini kwa muda mrefu anaweza kuendelea kutumia ruhusa ya qasr (kupunguza swala) mpaka arudi nyumbani.

v. Kuweka nia ya kuswali hata bila maji. Ikiwa mgonjwa au msafiri hana maji ya kutawadha, anaweza kutumia tayamum, ambayo ni kitendo cha kutwahirika kwa kutumia mchanga safi.

10. Toa mafunzo nane (8) yatokanayo na historia ya Nabii Nuhu (a.s) kama ilivyoainishwa katika Qur'an.

Historia ya Nabii Nuhu (a.s) kama ilivyoielezwa katika Qur'an inatoa mafunzo makubwa kwa waumini. Haya ni mafunzo yanayopatikana:

i. Subira katika daawa. Nabii Nuhu (a.s) alilingania kwa muda mrefu licha ya upinzani wa watu wake. Hili linafundisha waumini kuwa wavumilivu katika kutangaza haki.

ii. Uaminifu kwa Mwenyezi Mungu. Nabii Nuhu alitegemea msaada wa Mwenyezi Mungu pindi alipokumbwa na matatizo makubwa. Hii inasisitiza umuhimu wa kumtegemea Mwenyezi Mungu wakati wote.

iii. Adhabu kwa wanaoasi. Adhabu ya mafuriko ni onyo kwa wale wanaokataa ukweli na kupinga mafundisho ya Mitume wa Mwenyezi Mungu.

iv. Kuwaongoza waliokubali. Nabii Nuhu aliwalea na kuwaongoza waumini wachache waliomuamini. Hili linaonyesha kuwa hata kundi dogo linaweza kuwa msingi wa jamii yenye haki.

v. Wajibu wa kufikisha ujumbe. Nabii Nuhu alitekeleza jukumu lake la kufikisha ujumbe wa Mwenyezi Mungu bila kuchoka, akionyesha kwamba kazi ya Mitume ni jukumu la dhiti.

vi. Kutoogopa dhahaka za watu. Nabii Nuhu alidhahakiwa alipokuwa anatengeneza safina, lakini hakuvunjika moyo. Hili linahimiza waumini kuwa imara dhidi ya dhahaka.

vii. Utii kwa maelekezo ya Mwenyezi Mungu. Nabii Nuhu alifuata maagizo yote ya Mwenyezi Mungu kuhusu kutengeneza safina na kuokoa waumini. Hii inasisitiza umuhimu wa kufuata maagizo ya Mungu kwa ukamilifu.

viii. Wajibu wa kuonya jamii. Nabii Nuhu alijitahidi kuwaonya watu wake kuhusu adhabu inayokuja, akionyesha umuhimu wa kuwahamasisha watu kurejea kwenye haki.

11. Ainisha mafunzo nane (8) yatokanayo na kuadiliwa Mtume (s.a.w) na Mola wake kielimu na kimafunzo.

Historia ya Mtume Muhammad (s.a.w) inaonyesha namna Mwenyezi Mungu alivyomfundisha kielimu na kimaadili, na mafunzo haya yanapaswa kuwa msingi wa maisha ya waumini:

i. Elimu ni mwanga wa mabadiliko. Mwenyezi Mungu alimfundisha Mtume Muhammad (s.a.w) kupitia wahyi, akimpa maarifa ya kina kuhusu maisha ya kidunia na ya kiroho.

ii. Uvumilivu katika changamoto. Mafundisho ya Mtume yalitokana na uvumilivu wake dhidi ya changamoto nyingi, jambo linalowafundisha waumini kuwa wavumilivu katika shida.

iii. Uadilifu na ukweli. Mwenyezi Mungu alimfundisha Mtume kuwa mkweli na mwadilifu katika kila hali, na haya yalikuwa sifa zake kuu.

iv. Huruma na upole. Mtume alifundishwa kuwa mwenye huruma hata kwa wale waliompinga, jambo ambalo linaonyesha umuhimu wa kujenga mahusiano mazuri na watu wote.

v. Kusamehe. Mafundisho ya Mwenyezi Mungu yalihimiza msamaha, na Mtume aliwasamehe maadui wake wengi, akionyesha uongozi wa kipekee.

vi. Kujifunza kutoka kwa changamoto. Matukio kama vita vya Uhud vilikuwa mafunzo muhimu kwa Mtume, akijifunza umuhimu wa nidhamu na umoja.

vii. Kutegemea Mwenyezi Mungu. Mtume Muhammad (s.a.w) alifundishwa kuwa na imani kamili kwa Mwenyezi Mungu katika kila hali, akionyesha mfano wa utiifu wa hali ya juu.

viii. Kujenga jamii yenye mshikamano. Mafundisho ya Mwenyezi Mungu yalikuwa msingi wa Mtume kuunda jamii iliyojengwa juu ya haki, usawa, na mshikamano wa kijamii.

12. "Bila shaka tumekwisha kushinda kuliko dhahiri." (48:1). Bainisha matukio matano (5) yanayodhihirisha ushindi kwa Waislamu baada ya mkataba wa Hudaybiya.

Mkataba wa Hudaybiya ulikuwa tukio muhimu kwa Waislamu, kwani licha ya kuonekana kama kushindwa kwa muda mfupi, ulipelekea ushindi mkubwa kwa muda mrefu. Matukio muhimu yanayodhihirisha ushindi ni:

i. Kusambaa kwa Uislamu. Baada ya mkataba, Waislamu walipata nafasi ya kufikisha ujumbe wa Uislamu kwa makabila mbalimbali bila hofu ya kushambuliwa.

ii. Ushindi wa Makkah. Mkataba huu uliwapa Waislamu muda wa kujiandaa, na baadaye waliitaka Makkah kwa amani, wakikamilisha lengo lao kuu.

iii. Idadi ya Waislamu kuongezeka. Katika kipindi cha mkataba, idadi ya Waislamu iliongezeka kwa kasi kwa sababu ya mazingira ya amani yaliyokuwepo.

iv. Uhusiano mzuri kati ya Waislamu na washirikina. Mkataba uliimarisha mahusiano kati ya Waislamu na washirikina, ambao baadaye wengi wao walikubali Uislamu.

v. Kujitokeza kwa uongozi wa Mtume. Mkataba huu ulionyesha hekima ya Mtume Muhammad (s.a.w) katika maamuzi, jambo lililowavutia hata maadui wake.